

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

A) Krajše besedilne naloge

B) Esejistične naloge

Petek, 29. avgust 2008 / 150 minut*Dovoljeno gradivo in pripomočki:**Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, računalno in ravnilo.**Kandidat dobi konceptni list in štiri ocenjevalne obrazce (dva 2A in dva 2B).***SPLOŠNA MATURA****NAVODILA KANDIDATU****Pazljivo preberite ta navodila.****Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.**

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 6 nalog v delu A in 2 sklopa nalog v delu B, iz katerih izberite 2 nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90, od tega 60 v delu A in 30 v delu B. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi iz sklopov nalog v delu B naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo v vsakem sklopu ocenil prvo nalogo, ki ste jo reševali.

Prvi sklop		
B01	B02	B03

Drugi sklop		
B04	B05	B06

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor, skice in grafe pa rišite s svinčnikom. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Osnutki rešitev, ki jih lahko napišete na konceptni listi, se pri ocenjevanju ne upoštevajo.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 1 prazno.

Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja v vseh nalogah. Ne izpuščajte ničesar.

***Del A** izpitne pole ima šest krajših besedilnih nalog, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako nalogo lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA**

Reševanje problema redkosti zahteva od države Mazurije dobro organizacijo gospodarjenja. To se začne že na stopnji proizvodnje, ko izbira, kaj in kako bo proizvajala.

- a) Pojasnite, kaj nam pove transformacijska krivulja države Mazurije.

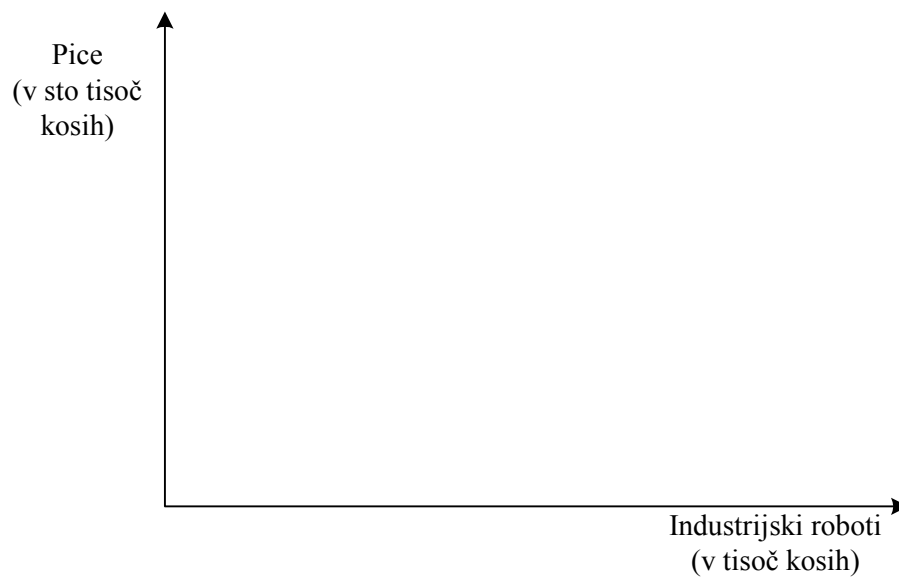
(1 točka)

- b) Za transformacijsko krivuljo države Mazurije, ki se odloča med proizvodnjo pic in industrijskih robotov, imamo naslednje podatke:

Proizvodna izbira	Pice (v sto tisoč kosih)	Industrijski roboti (v tisoč kosih)
A	0	14
B	2	12
C	4	9
D	6	5
E	8	0

Narišite transformacijsko krivuljo države Mazurije v naslednji diagram:

(1 točka)

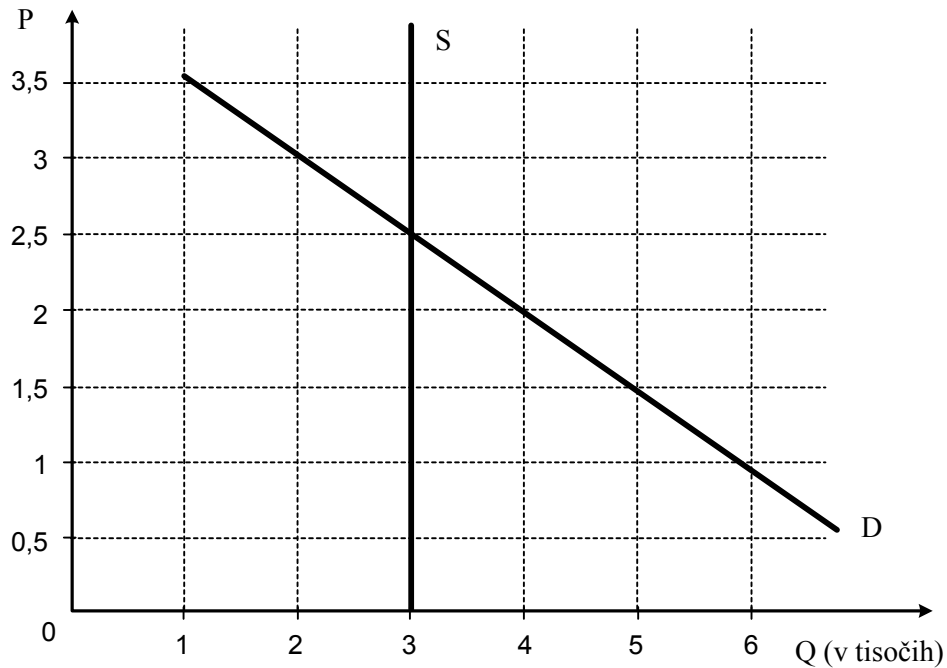

- c) Pri taki transformacijski krivulji, kakršno prikazuje slika, za državo Mazurijo velja:
- če se odloči za proizvodnjo 400.000 pic, lahko hkrati proizvede največ še _____ industrijskih robotov;
(1 točka)
 - če poveča proizvodnjo industrijskih robotov z 9.000 na 12.000 kosov, bo morala proizvodnjo pic (podčrtajte pravilni odgovor) povečati/zmanjšati za _____ kosov. To spremembo v proizvodnji pic imenujemo _____ dodatnih 3.000 kosov industrijskih robotov;
(2 točki)
 - taka sprememba bi na dolgoročni gospodarski napredek države Mazurije vplivala (podčrtajte pravilni odgovor):
negativno nevtrarno pozitivno
(1 točka)
- d) Pojasnite, zakaj je transformacijska krivulja države Mazurije padajoča in zakaj je konkavna (izbočena).
(2 točki)
- Krivulja je padajoča:
- Krivulja je konkavna (izbočena):
- e) V nekem trenutku v državi Mazuriji proizvajajo 450.000 kosov pic in 5.500 industrijskih robotov. Pojasnite:
- kaj po ekonomski plati pomeni za državo Mazurijo taka kombinacija proizvodnje;
(1 točka)
 - kaj bi morali v državi Mazuriji narediti, da bi povečali proizvodnjo.
(1 točka)

A02

TRG

Dogajanje na trgu bomo analizirali z uporabo krivulj ponudbe in povpraševanja po parkirnih mestih v centru manjšega mesta. Lastnik parkirišča je mesto. Cena je dana v evrih za uro parkiranja, količina pa v tisoč parkirnih mestih.

- a) Ravnotežna cena je _____ evrov.
Ravnotežna količina je _____ parkirnih mest. (1 točka)
- b) Če bi mestna oblast zaračunavala za uro parkiranja 3 evre, bi bilo v povprečju zasedenih _____ parkirnih mest. (1 točka)
- c) Če bi mestna oblast zaračunavala za uro parkiranja 1 evro, bi znašal zaslužek od vseh zasedenih parkirnih mest za 1 uro parkiranja _____ evrov. (1 točka)
- d) Če bi se cena za uro parkiranja zmanjšala s 3 na 1,5 evra, bi se obseg povpraševanja po parkiranju _____ za _____ parkirnih mest. (1 točka)

e) Pojasnite:

- kaj nam prikazuje krivulja povpraševanja po parkirnih mestih;

(1 točka)

- zakaj je to padajoča krivulja.

(1 točka)

f) Oblika krivulje ponudbe na sliki nam pove, da je ponudba parkirnih

mest _____, koeficient elastičnosti ponudbe

$-\mu_s =$ _____.

(2 točki)

g) Mesto namerava zgraditi v središču mesta novo garažno hišo s 1000 parkirnimi mesti. Če menite, da bo to vplivalo na trg parkirnih mest v mestu, vrišite spremembo s črtkano črto v sliko.

(1 točka)

h) Mestna oblast je uvedla v mestu brezplačen javni prevoz. Če menite, da bo to vplivalo na trg parkirnih mest v mestu, vrišite spremembo s pikčasto črto v sliko.

(1 točka)

A03**MEZDA IN DOBIČEK**

Mezda in dobiček sta dohodka, ki izvirata iz lastnine proizvodnih dejavnikov. Seveda pa imata različne ekonomske značilnosti.

- a) Opredelite dva vidika gospodarskega pomena mezde.

(2 točki)

- b) Slika prikazuje strukturo mezde v sodobnih gospodarstvih. V prazna polja vpišite manjkajoče dele mezde.

OSNOVNA PLAČA			
---------------	--	--	--

(1 točka)

- c) Opredelite pojem dobička.

(1 točka)

- d) Navedite, katera je temeljna vloga dobička v podjetju.

(1 točka)

e) Podjetnik Janez je razložil svojemu sinu: »V našem podjetju znamo narediti električna stikala bolje in ceneje kot vsa konkurenca, zato imamo pri vsakem stikalu, ki ga prodamo, večji dobiček kot druga podjetja.«

- Navedite, kako imenujemo dobiček, o katerem je govoril podjetnik Janez.

- Pojasnite, koliko časa ga bo podjetje dosegalo.

(2 točki)

f) Dopolnite ali podčrtajte pravilne trditve v zvezi z mezdo in dobičkom:

(3 točke)

V tržnem gospodarstvu je temeljni motiv podjetnika _____ dobička. Če podjetnik nima lastnega kapitala in si ga sposodi, je njegov dobiček sestavljen iz _____ in _____. Podjetnik mora mezde izplačati delavcem **šele po tem, ko proda proizvode/ne glede na to, ali je proizvedene proizvode že prodal ali ne**. Če mezdo izrazimo v denarju, gre za **realno/nominalno mezdo**.

A04**VLOGA DRŽAVE IN EVROPSKA UNIJA**

Tako kakor se spreminja vloga države na splošno in vsake posamezne države konkretno v mednarodnih gospodarskih, političnih in varnostnih odnosih, se posledično spreminjajo vsebina in obseg nalog in aktivnosti, ki jih institucijam EU naložijo njene članice.

- a) Navedite vsaj štiri področja, na katera se je razširila vloga države v 20. stoletju. *(2 točki)*
- b) Navedite, kako imenujemo koncept vloge države, ki zelo poudarja neodvisnost gospodarstva od državne oblasti. *(1 točka)*
- c) Navedite vsaj štiri temeljne funkcije, ki jih na ekonomskem področju uresničuje država. *(2 točki)*
- d) Navedite ali dopolnite:
- zakaj so se nekatere evropske države povezale v EU;

- EU danes šteje: _____ članic. To so med drugim (navedite vsaj šest držav, članic Evropske unije):

(3 točke)

- e) Navedite tri temelje, na katerih sloni povezovanje držav v EU.

(2 točki)

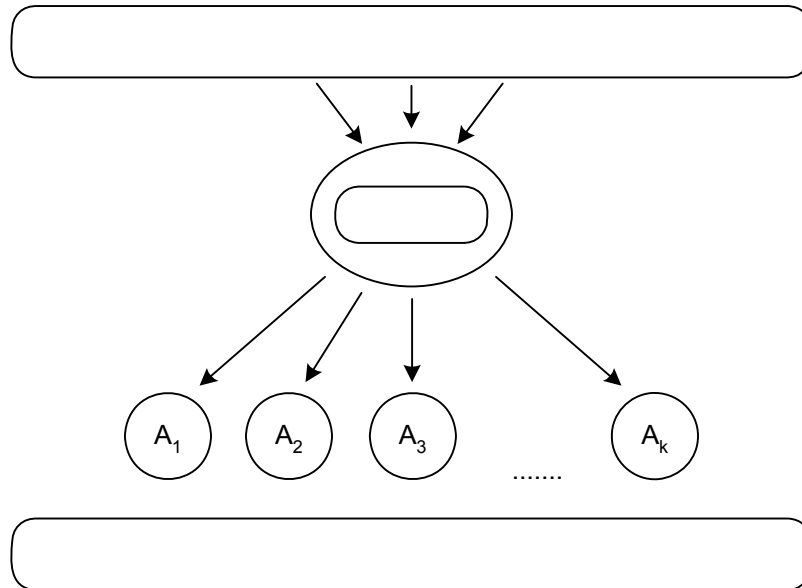
A05

TRANSNACIONALNA KORPORACIJA (TNK)

Pri transnacionalizaciji kapitala prevladujejo velike korporacije iz razvitih industrijskih držav, v katerih ima sedež več kakor 90 % TNK. Kar polovica TNK ima sedež v eni izmed naslednjih petih držav: Francija, Japonska, Nemčija, Velika Britanija ali ZDA.

- a) Dopolnite sliko (vpišite v okvirje), ki prikazuje logiko delovanja TNK.

(2 točki)

- b) Prednosti razširitve korporacije v TNK so (dopolnite):

- kapital je pri iskanju dobička bolj _____, saj išče korporacija sredstva širše, na mednarodnem trgu;

(1 točka)

- TNK je ekonomsko zelo močna, saj se finančni kapital in razvojni oddelek zbere v _____, medtem ko je _____ razporejena na več lokacijah po svetu;

(1 točka)

- z veliko proizvodnjo v več delih sveta, za več trgov, TNK lažje izkoristi prednosti _____ proizvodnje. Z razporejanjem proizvodnje po svetu izkoristi TNK vse prednosti razlik v _____ sistemih in drugih predpisih.

(1 točka)

- c) Navedite vsaj tri gospodarske dejavnosti (področja), na katerih delujejo TNK danes.

(1 točka)

- d) Toyota, ki je v letu 2006 proizvedla več kakor 7,7 milijona avtomobilov, ima proizvodne obrate v številnih državah sveta. Za izdelovanje modela Camry je spomladi 2006 odprla obrat v Guangzhou na Kitajskem, leto pozneje pa v Lafayette v ZDA. Navedite vsaj dva razloga, zakaj se je Toyota odločila za naložbe v teh dveh državah.

Država	Razlogi
Kitajska	1.
	2.
ZDA	1.
	2.

(2 točki)

- e) Odpiranje podružnic TNK prinese s seboj številne pozitivne, pa tudi negativne učinke. Naštejte vsaj dva pozitivna in dva negativna učinka, ki bi jih lahko povzročila naložba Toyote v Sloveniji.

(2 točki)

Pozitivna učinka:

Negativna učinka:

A06**BRUTO DOMAČI PROIZVOD**

Bruto domači proizvod je eden od osnovnih kazalcev razvitosti države in ga zato uporabljamo za primerjavo razvitosti držav.

a) Pojasnite pojem bruto domači proizvod (BDP).

(1 točka)

b) Pojasnite pojem bruto nacionalni proizvod ter s primerom pojasnite razliko med bruto domačim proizvodom in bruto nacionalnim proizvodom.

(2 točki)

c) BDP lahko izračunamo tudi po metodi izdatkov.

- Navedite elemente, ki sestavljajo BDP, če ga izračunamo po tej metodi.

(1 točka)

- Navedite, kateri od elementov ima največji delež in njegovo približno velikost v slovenskem BDP.

(1 točka)

- Slovenski uvoz je večji od izvoza. Pojasnite, kaj to pomeni z vidika porabe BDP.

(1 točka)

- d) Pojasnite vzrok za razliko med dejansko ustvarjenim in statistično zajetim BDP. *(1 točka)*
- e) Navedite vsaj tri kazalce, ki poleg BDP na prebivalca določajo življenjsko raven prebivalstva. *(1 točka)*
- f) Navedite približno velikost BDP na prebivalca v Sloveniji in opredelite, kam po razvitosti sodi Slovenija. *(2 točki)*

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo: Esejistične naloge so razdeljene v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljene tri. Izbrati je potrebno po eno nalogo iz vsakega sklopa. Smisel esejistične naloge je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možnih največ 30 točk).

PRVI SKLOP NALOG

B01

KORISTNOST DOBRIN

Danes smo navajeni, da imamo na razpolago najrazličnejše dobrine, s katerimi zadovoljujemo svoje potrebe in si lajšamo vsakdanjik. Vendar problema relativne redkosti kljub veliki proizvodnji nismo rešili.

Pojasnite pojma absolutna in relativna redkost dobrin ter zakaj je ekonomski problem relativna in ne absolutna redkost. (3 točke) Navedite, v čem je koristnost dobrin, in opredelite pojma celotna in mejna koristnost. (3 točke)

Na primeru piškotov, ki jih na teden potroši družina Sladkosned, pojasnite, kako se z večanjem njihove porabe spreminjata celotna in mejna koristnost piškotov ter kako je njuno spreminjanje povezano. Razlagi dodajte ustrezni sliki krivulj celotne in mejne koristnosti. (4 točke) Pojasnite, kaj nam prikazuje krivulja povpraševanja družine Sladkosned po piškotih, in s padajočo mejno koristnostjo piškotov utemeljite, zakaj je krivulja povpraševanja padajoča. Krivuljo povpraševanja prikažite v ustrezni sliki. (3 točke) Družina ima omejen dohodek in poleg piškotov kupuje še veliko drugih dobrin. Pojasnite, za katero izbiro nakupa različnih dobrin pravimo, da je potrošnikovo ravnotežje, in kako mora družina Sladkosned izbrati dobrine, da bi ga dosegla. (2 točki)

(15 točk)

B02**TRŽNA KONKURENCA IN MONOPOL**

Način in učinkovitost delovanja nekega trga sta opredeljena s konkurenco, tekmovanjem tržnih subjektov, ki si prizadevajo doseči svoj cilj. Navedite in opišite štiri dejavnike, ki naj bi oblikovali konkurenco na nekem trgu. (4 točke) Na trgu se pojavljajo različne oblike konkurence, kot so popolna, monopolna in oligopolna. Medsebojno primerjate popolno, monopolno in oligopolno konkurenco glede na dejavnike, ki opredeljujejo konkurenco na trgu, in za vsako od njih navedite vsaj en primer trga, ki naj bi približno ustrezal posamezni obliki konkurence. (6 točk)

Skozi zgodovino so ekonomisti poudarjali različne poglede na monopol. Navedite in opišite tiste poglede, ki so poudarjali, da monopoli zavirajo družbeni napredek. (3 točke) Pojasnite tudi, zakaj so nekateri ekonomisti podarjali, da monopoli ne zadržujejo razvoja. (2 točki)

(15 točk)

B03**DENAR**

Blagovnega gospodarstva ni brez denarja. Denar je tako z vidika učinkovitega poslovanja pomembna človekova inovacija, ki je olajšala trgovanje in pripeljala do sodobnega poslovanja nasploh. Opišite zgodovinski nastanek denarja in pojasnite, zakaj sta se kot denar uveljavila predvsem srebro in zlato. (5 točk) Da lahko blagovno gospodarstvo normalno deluje, mora biti v gospodarstvu v obtoku potrebna količina denarja. Zapišite menjalno enačbo, s katero ugotovimo primerno količino denarja v obtoku, in pojasnite, kaj pomeni obtočna hitrost denarja. (2 točki) Opišite in s sliko prikažite, v kakšni situaciji se v obtoku pojavi preveč denarja, in navedite, kako to vpliva na proizvajalce. (5 točk) Navedite in opišite tudi ukrepe, s katerimi lahko centralna banka zmanjša količino denarja v obtoku. (3 točke)

(15 točk)

DRUGI SKLOP NALOG**B04****DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BDP SLOVENIJE IN SIVA EKONOMIJA**

Družbeno bogastvo, ki je bodisi naravno bodisi proizvedeno, je skupaj s prebivalstvom najpomembnejši dejavnik potencialnega BDP.

Velikost BDP neke države je odvisna predvsem od družbenoekonomskih značilnosti prebivalstva. Navedite in pojasnite, kako delimo prebivalstvo po naravi aktivnosti. (3 točke) Pojasnite, katere prebivalce štejemo med zaposlene in katere med brezposelne, in pojasnite, zakaj je doseganje čim večje stopnje zaposlenosti eden izmed osnovnih gospodarskih ciljev vsake države. (4 točke)

Med naravno bogastvo družbe uvrščamo tudi energetske vire. Navedite energetske vire, ki jih ima Slovenija na voljo, in pojasnite, kakšna je preskrbljenost Slovenije s posameznim energijskim virom. (2 točki) Opreделите proizvedeno bogastvo (1 točka) in natančno, tudi s primeri pojasnite, kako ga delimo (3 točke).

Ustvarjeni BDP je praviloma večji od statistično prikazanega. Pojasnite, katere dejavnosti štejemo v sivo ekonomijo, in ocenite delež sive ekonomije v slovenskem BDP. (2 točki)

(15 točk)

B05**FISKALNA POLITIKA**

Fiskalna politika je poleg denarne najpomembnejša ekonomska politika.

Opreделите pojem fiskalne politike, navedite njene instrumente in pojasnite, kdo je nosilec fiskalne politike v Sloveniji. (3 točke) Slovenija spremlja vse javnofinančne tokove v globalni bilanci javnega financiranja. Navedite štiri javnofinančne blagajne, katerih konsolidirani izkaz javnofinančnih tokov je globalna bilanca javnega financiranja. (1 točka)

Največji delež javnofinančnih prihodkov predstavljajo tekoči prihodki. Navedite prihodke, ki jih uvrščamo med tekoče, in napišite, kolikšen je približno delež tekočih prihodkov v javnofinančnih prihodkih Slovenije. (2 točki) Pojasnite, kdo so davčni zavezanci. (1 točka)

Pomemben delež javnofinančnih odhodkov predstavljajo transferji. Natančno opredelite pojem transferja z vidika njegovega prejemnika in s stališča države ter navedite vrste transferjev v javnofinančnih odhodkih Slovenije. (5 točk)

Pojasnite prerazdelitveno funkcijo fiskalne politike in razložite, kako se kaže v slovenski dohodninski lestvici. (3 točke)

(15 točk)

B06**MEDNARODNE EKONOMSKE INTEGRACIJE IN SLOVENIJA**

V svetu obstaja več mednarodnih ekonomskih integracij, ki jih ločimo po različnih merilih. Pojasnite, katere vrste mednarodnih ekonomskih integracij razlikujemo glede na stopnjo integriranja, in na kratko pojasnite njihove značilnosti. (4 točke) Navedite in pojasnite vsaj tri cilje ekonomskih integracij. (3 točke)

Slovenija je postala polnopravna članica EU 1. maja 2004. Pojasnite, kako je vstop Slovenije v EU vplival na njeno trgovanje z državami, ki so nastale na ozemlju nekdanje Jugoslavije, in kako na trgovanje z državami članicami EU. (2 točki)

Pojasnite, kaj je Evropska monetarna unija, in navedite vsaj pet držav, ki so poleg Slovenije članice EMU. Pojasnite konvergenčne kriterije, ki jih je morala Slovenija izpolniti pred prevzemom evra, in navedite vsaj en razlog, zakaj je Slovenija prevzela evro. (6 točk)

(15 točk)

Prazna stran